

УДК 37.091.313-043.5:[159.955:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2026-2-222-229>

**PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF USING DEBATE
AS A PEDAGOGICAL TECHNOLOGY IN HIGHER EDUCATION**

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕБАТІВ
ЯК ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Iuliia MELNIKOVA,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the
Department of Ukrainian Language
and Journalism,
Berdyansk State Pedagogical
University
55A, Universytetska Str.,
Zaporizhzhia, 69011, Ukraine

melnichka07@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7615-2068>

Юлія МЕЛЬНИКОВА,

кандидат філологічних наук,
доцент,
доцент кафедри української мови
та журналістики,
Бердянський державний
педагогічний університет
вул. Університетська, 55А,
м. Запоріжжя, 69011, Україна

Daria KIZILOVA,

Higher Education Applicant,
Berdyansk State Pedagogical
University
55A, Universytetska Str., Zaporizhzhia,
69011, Ukraine

Дар'я КІЗИЛОВА,

здобувач вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
вул. Університетська, 55А,
м. Запоріжжя, 69011, Україна

dariakizilova2004@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-2372-9889>

ABSTRACT

The article examines debates as a pedagogical technology and explores the psychological aspects of their implementation in the educational process of higher education institutions. The place of debates within the system of pedagogical technologies is defined: it is substantiated that debates meet all the key characteristics of a pedagogical technology – the presence of a systematic set of forms, methods, and teaching techniques, as well as the predictability of outcomes. A broad range of skills developed through debating is outlined, including overcoming the fear of public speaking, self-organization, teamwork, critical thinking, argumentation, and information analysis. Particular attention is paid to the significance of debates in training future journalists, for whom these skills form the foundation of professional competence.

The study identifies the key psychological factors for the effective implementation of debates: the level of students' motivation, their psychological readiness for creative activity, the socio-psychological climate within the academic group, and the competence

of the teacher-facilitator. Emphasis is placed on the importance of partnership interaction among all participants in the educational process and the application of facilitation methods. Practical recommendations for the psychological preparation of debate participants are formulated. Prospects for further research include an empirical study of the dynamics of psychological indicators among debate club participants throughout the academic year, as well as a comparative analysis of the effectiveness of various debate formats in training future journalists.

Key words: *debates, pedagogical technology, psychological factors, motivation, critical thinking, journalism, facilitation.*

Вступ. Дебати можна визначати насправді по-різному: інтелектуальний спорт, вид дискусії, практикум публічного виступу і ораторського мистецтва, варіація технологій тимбілдингу, позанавчальний виховний захід, захоплива подія, обмін думками чи інтерактивний метод навчання. Цей перелік, певно, можна було б продовжувати, і, варто зауважити, що таке визначення у будь-якому разі залежатиме від мети дослідників, однак у межах цієї статті розглядатимемо дебати як педагогічну технологію та особливості їх впровадження в освітній процес, зокрема на спеціальності журналістика.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема використання дебатов у вищій школі висвітлена переважно в контексті розвитку громадянських компетентностей та критичного мислення (Л. Горохова, Л. Горобчук; І. Бакаленко, Ю. Курилова). Однак психологічний аспект їх впровадження, зокрема питання мотивації, подолання тривожності й формування сприятливого освітнього клімату, залишається недостатньо дослідженим, що й зумовлює актуальність цієї розвідки.

Мета статті – розкрити психологічні аспекти впровадження дебатов як педагогічної технології в освітній процес закладів вищої освіти та обґрунтувати умови їх ефективного реалізації. Завдання дослідження: 1) визначити місце дебатов у системі педагогічних технологій; 2) окреслити ключові психологічні чинники впровадження дебатов в освітній процес; 3) сформулювати практичні рекомендації щодо психологічної підготовки учасників. Методологічну основу становлять теоретичний аналіз наукової літератури, узагальнення педагогічного досвіду та опосередковане спостереження.

Наведемо **означення ключовим термінам** цієї розвідки. Л. Горохова, Л. Горобчук у статті «Дебати як технологія розвитку громадянської компетентності молоді» описують дебати як універсальну технологію «формування громадянського суспільства»: «дебати – це вдала технологія розвитку навичок критичного мислення й висловлювання, громадянської свідомості молоді» [3, с. 17].

І. Бакаленко, Ю. Курилова у статті «Дебати як інноваційна педагогічна технологія в системі підготовки вчителів української мови й літератури»

розглядають дебати як такі, що «забезпечують ідеальне середовище для розвитку цілісної особистості, яка здатна системно осмислювати соціальні, культурні, історичні та політичні явища»; технологія, яка, за використання в освітній практиці, сприяє «формуванню діалогічної культури мислення здобувачів освіти різних рівнів»; педагогічна технологія, що має унікальні функції і вагомую роль у розвитку «діалогічності сучасної культури», підштовхує до переосмислення «соціальної консолідації норм чи очікувань» через їх властивість утримувати баланс між вільним діалогом і критичним осмисленням подій, явищ, закономірностей тощо; педагогічна технологія, що забезпечує активну взаємодію, обмін думками, стимулює учасників до співпраці та порозуміння [2, с. 165–168].

Усі згадані автори відмічають значущість дебатів у формуванні особистості, громадянина та успішного фахівця. Звісно, дебати є потенційним чинником змін у суспільстві, але, варто сказати, що тільки за умови, якщо вони матимуть достатньо широке поширення принаймні серед здобувачів освіти.

Аналізуючи трактування науковців, О. Антонова називає педагогічною технологією спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання та спеціальний набір виховних засобів, які системно застосовуються в освітньому процесі. Освітні результати реалізації навчальної технології є прогнозованими, мають допустиму похибку відхилення. У роз'ясненні О. Антонової педагогічна технологія постає комплексною інтегративною системою з упорядкованими операціями і діями, «які забезпечують педагогічне цілепокладання, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, надбання професійних умінь формування особистісних якостей студентів, що задані цілями навчання» [1, с. 9].

Дебати вписуються у поняття педагогічної технології декількома способами. По-перше, як спеціальний, унікальний **набір форм дебатів** (тут і далі виділено авторами. – Ю. М., Д. К.): формат парламентських дебатів, всесвітній формат, дебати Карла Поппера, оксфордський формат, дебати Лінкольна-Дугласа, дебати-імпровізація тощо. По-друге, як **методи, способи, прийоми** навчання. Постулатам дебатування можна навчати як в індивідуальній формі, наприклад, під час бесіди, розповіді, так і в «колективній» – лекція, тренінг, гра. Сюди ж можна також віднести менторство, розбір ігор чи вже побудованих кейсів та ліній аргументації тощо. І по-третє, обґрунтування **набору виховних засобів** у дебатах може починатися із варіативності тем самих дебатних ігор і закінчуватися регламентованістю цих ігор.

Щодо **системності** як компонента педагогічної технології, то потрібно розуміти, що досягти її можливо лише за умови повноцінного впровадження в освітній процес. Це може реалізовуватися у вигляді регулярних дебатних ігор (яким передуватимуть певні навчально-інфор-

маційні заходи, що ознайомлюватимуть майбутніх спікерів і спікерок із основами дебатної гри) або впровадження певної дисципліни, яка надаватиме простір для регулярної дебатної практики.

Наголосимо, що у рамках цієї публікації ми розглядатимемо дебати саме як педагогічну технологію, тобто як метод і спосіб навчання. Отже, вказані вище пункти стосуються дебатів як шляху засвоєння та відтворення навчальної інформації, а також побудови аргументів, доказів, висновків, кейсу, переконань на її основі.

Обговоримо ще один критерій, наведений у визначенні поняття «педагогічна технологія», – **прогнозованість результатів**. І тим самими підсумуємо і узагальнимо роль дебатів у формуванні особистості.

У цій розвідці розглянемо, яким чином дебати сприяють формуванню у студентів компетенцій публічного мовлення, критичного мислення, самоорганізації, командної роботи та аргументації. Здобувачі освіти різних спеціальностей, граючи у дебати, зможуть розвинути навички подолання страху публічного виступу (глософобія властива аж 75% населення світу [8]); самоорганізації (чітке слідування часовому та структурному регламенту промов); командної роботи та активного слухання; навички швидкого пошуку, швидкого реагування, а відповідно, і навички критичного мислення і сприйняття інформації та аналізу; так звані навички «відповіді на непідготовлені питання», дебати зможуть тримати лінію і всупереч питанням опонентів, що спрямовані на руйнування аргументації. Зрештою, дебати нададуть впевненості мовленню, розвинуть вміння довести практично будь-яку думку чи тезу.

Однак особливого значення дебатні технології набувають у підготовці майбутніх журналістів, для яких вищезгадані навички є фундаментом професійної придатності.

По-перше, дебати вчать журналіста принципу об'єктивності та балансу думок. Працюючи над кейсом, студент змушений досліджувати аргументи обох сторін (уряду та опозиції), що розвиває здатність бачити подію комплексно, уникаючи однобічної подачі матеріалу чи пропаганди.

По-друге, це ідеальний тренажер для інтерв'юера та модератора. Навичка «відповіді на непідготовлені питання» та вміння тримати лінію аргументації трансформуються у здатність ставити гострі запитання та не дозволяти респонденту маніпулювати темою розмови. Журналіст, який пройшов школу дебатів, миттєво ідентифікує логічні помилки в промовах політиків чи експертів.

По-третє, дебати формують культуру публічного інтелектуального дискурсу. В умовах швидкої цифровізації медіа, де цінується оперативність, вміння за лічені хвилини структурувати хаотичний потік інформації у чіткі тези (кейс-білдінг – визначення наше. – авт.) стає критичною перевагою при створенні репортажів з місця подій чи написанні аналітичних колонок. Таким чином, дебати для медійника можуть стати симуляцією

реального професійного середовища, де слово є основним інструментом впливу та пошуку істини.

Допустима похибка відхилення тут полягає в індивідуальному аспекті оволодіння певними знаннями та навичками, зокрема і навичками швидкого пошуку, генерування ідей (аргументів) та публічного виступу.

Також, для ширшого обґрунтування нашої думки, зазначимо види дебатів та їх тематичні варіації. Загалом спрямування дебатних тем (тез, резолюцій) можемо поділити на: політичні («законодавчі», наприклад «Влада заборонить неурядовим організаціям приймати фінансування з іноземних джерел»). Тут частими є формулювання «Ця палата» і «Ця палата вважає, що...». Це прямо вказує на парламентські формати дебатів і на задані фреймом цінності, на які мають спиратися спікери; ціннісні (ті, що апелюють до загальнолюдської моралі, гуманізму, наприклад, класика «Смертна кара є виправданим шляхом поновлення справедливості»). Також можна диференціювати за сферами, тобто економічні, екологічні, соціальні тощо.

У роботі з темою дебатів, як зазначають автори посібника «Дебати. Навчальний посібник. Методичні рекомендації щодо ведення дебатів», формуються уміння відокремлювати корисну інформацію, визначати, виділяти та формулювати проблему; оцінювати причини та можливі наслідки; розробляти висновки; визначати факти; творчо розв'язувати проблеми; оцінювати докази; за допомогою методу «мозкового штурму» колективно шукати рішення та оцінювати особистий процес мислення [4, с. 10].

Підсумовуючи, роль дебатів як педагогічної технології не обмежується лише засвоєнням теоретичного матеріалу та його правильним відтворенням. Передусім, використання дебатів як технології – це внесок у розвиток особистості фахівця, адже перелічені попередньо навички стають у пригоді абсолютній більшості громадян, тобто тих, хто має на певному рівні функціонувати у сучасному суспільстві. У довгостроковій перспективі поширення практики дебатування потенційно може стати фундаментом здорового, свідомого і демократичного суспільства.

Звернімося безпосередньо до психологічних аспектів впровадження в освітній процес, а саме до чинників, які зумовлюють, супроводжують і формують ефективність впровадження педагогічних технологій у навчальну діяльність.

Н. Рябець у своїй роботі виділяє кілька ключових психологічних чинників: позитивну мотивацію здобувачів та їхню відкритість до нових технологій, налаштованість усіх учасників освітнього процесу на творчий підхід, сприятливу психологічну атмосферу в колективі та професійну майстерність педагогів, а також урахування психологічного виміру в управлінні закладом вищої освіти і підкреслює, що «психологічні чинники в сучасних освітніх технологіях спрямовані не тільки на збереження

вже досягнутого рівня знань, а на його трансформацію» [6, с. 415].

Отже, спробуємо описати способи реалізації попередньо викладених пунктів. Готовність до сприйняття дебатів як педагогічної (освітньої) технології може досягатися через детальне і поступове ознайомлення зі всіма аспектами дебатної гри, ілюструючи прикладами з пройденого навчального матеріалу, що вже стане «внеском» в опанування освітньої програми.

Позитивна мотивація може складатися з усіх загальних методів стимулювання інтересу до навчання. Зокрема, в Бердянському державному педагогічному університеті діє система заохочення позааудиторної активності студентів – суспільний рейтинг, бали якого додаються до академічного і за цим результатом стипендія здобувача може підвищитися або студент матиме можливість змінити контрактну форму навчання на бюджетну. Суспільний рейтинг враховує участь і у заходах університету, і Дебатний клуб БДПУ інтегрувався у цю систему.

Важливість оптимального психологічного клімату підтверджують і В. Курило та О. Караман, які наголошують: в умовах освітніх реформ дедалі більшого значення набуває партнерська взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу, яка створює підґрунтя для усвідомлення власного потенціалу, розвитку командних навичок і саморозвитку [5, с. 59–60].

Одним із інструментів досягнення такого клімату є метод фасилітації. С. Хілько виокремлює кілька його ключових принципів: по-перше, безумовно позитивне ставлення до учасників – їхні дії визнаються успішними незалежно від відповідності встановленим стандартам, а право на власну позицію беззастережно підтримується; по-друге, принцип «порядку через хаос», який передбачає особистісний розвиток через нелінійність і непередбачуваність освітнього процесу; по-третє, принцип колективного суб'єкта – групової ідентичності, взаємної залученості та спільної відповідальності [7, с. 85].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки. По-перше, дебати відповідають усім ключовим ознакам педагогічної технології: наявності системного набору форм, методів і прийомів навчання, прогнозованості результатів та допустимої похибки відхилення, що зумовленої індивідуальними особливостями учасників. По-друге, впровадження дебатів в освітній процес супроводжується низкою психологічних чинників, серед яких – рівень мотивації здобувачів, психологічна готовність до творчої діяльності, соціально-психологічний клімат навчального колективу та компетентність педагога-фасилітатора. По-третє, ефективна психологічна підготовка учасників дебатів передбачає комплексний підхід: роботу з тезисною структурою матеріалу, техніки саморегуляції, дотримання оптимального режиму перед раун-

дом та тренування в умовах, наближених до реальних. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у проведенні емпіричного вивчення динаміки психологічних показників учасників дебатного клубу протягом навчального року, а також у порівняльному аналізі ефективності різних форматів дебатів у підготовці майбутніх журналістів.

Література

1. Антонова О.Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Філімонова Т. В., Тарнавська С. В., Орищенко І. О. та ін. ; наук. консультант Антонова О. Є. ; наук. ред. Березівська Л. Д.]. Київ, 2015. С. 8–15.
2. Бакаленко І., Курилова Ю. Дебати як інноваційна педагогічна технологія в системі підготовки вчителів української мови й літератури. *Український педагогічний журнал*. 2024. Вип. 4. С. 163–180.
3. Горохова Л., Горобчук Л. Дебати як технологія розвитку громадянської компетентності молоді. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення* : зб. наук. праць учасн. VI Міжвузівської науково-теоретичної конференції молодих науковців. Житомир, 2021. С. 13–18.
4. Дебати: Навч. посіб: Метод. рек. щодо ведення дебатів. К.: А.П.Н., 2001. с. 102.
5. Курило В. С., Караман О. Л. Фасилітація як метод формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 2 (180). С. 59–69. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-59-69](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69).
6. Рябець Н. М. Психологічні чинники впровадження сучасних освітніх технологій у вищому навчальному закладі. *Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій* : зб. матеріалів наук.-метод. конф. Київ : КНЕУ, 2008. Т. 2. С. 414–415.
7. Хілько С. О. Особливості формування фасилітаційної позиції майбутнього психолога в системі післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2016. № 1. С. 83–86.
8. Glossophobia. *What Is It, Causes, Diagnosis, Treatment, and More* : веб-сайт. URL: <https://www.osmosis.org/answers/glossophobia> (дата звернення: 04.03.2026).

References

1. Antonova, O. Ye. (2015). Pedagogical technologies and their classification as a scientific problem [Pedagogical technologies and their classification as a scientific problem]. In T. V. Filimonova, S. V. Tarnavska, I. O. Oryshchenko et al. (Comps.), *Suchasni tehnologii v osviti. Ch. 1. «Suchasni tehnologii navchannia: naukovo-dopomizhnyi bibliografichnyi pokazhchyk»* (Vol. 2, pp. 8–15). DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynsko. [in Ukrainian].
2. Bakalenko, I., & Kurylova, Yu. (2024). Debaty yak innovatsiina pedahohichna tehnologiiia v systemi pidhotovky vchyteliv ukrainskoi movy y literatury [Debate as an innovative pedagogical technology in the training system of Ukrainian language and literature teachers]. *«Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal»*, (4), 163–180. [in Ukrainian].
3. Debates: A teaching guide. Methodological recommendations for conducting debates. (2001). A.P.N. [in Ukrainian].
4. Horokhova, L., & Horobchuk, L. (2021). Debaty yak tehnologiiia rozvytku hromadianskoi kompetentnosti molodi [Debate as a technology for developing civic competence of youth]. In *«Aktualni problemy suchasnoi filosofii ta nauky: vyklyky sohodennia: zbirnyk naukovykh prats uchasnykiv VI Mizhvuzivskoi naukovo-teoretychnoi konferentsii molodykh naukovtsiv»* (pp. 13–18). Zhytomyr. [in Ukrainian].

5. Khilko, S. O. (2016). Osoblyvosti formuvannya fasylytatsiinoi pozytsii maibutnoho psykholoha v systemi pisljadiplomnoi pedahohichnoi osvity [Specifics of forming the facilitation position of a future psychologist in the postgraduate pedagogical education system]. *«Pisljadiplomna osvita v Ukraini»*, (1), 83–86. [in Ukrainian].

6. Kurylo, V. S., & Karaman, O. L. (2022). Fasylytatsiya yak metod formuvannya spryatlyvoho sotsialno-psykholohichnoho klimatu ta partnerstva v zakladi vyshchoi osvity [Facilitation as a method of forming a favourable socio-psychological climate and partnership in a higher education institution]. *«Osvita ta pedahohichna nauka»*, (2), 59–69. [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-59-69](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69). [in Ukrainian].

7. «Glossophobia: What is it, causes, diagnosis, treatment, and more». Retrieved from: <https://www.osmosis.org/answers/glossophobia> (Date of application: 2026, April 3).

8. Riabets, N. M. (2008). Psykholohichni chynnyky vprovadzhennia suchasnykh svitolnih tekhnolohii u vyshchomu navchalnomu zakladi [Psychological factors of implementing modern educational technologies in higher education institutions]. In *«Dosvid orhanizatsii ta aktyvizatsii navchalnoho protsesu na osnovi vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii: zbirnyk materialiv naukovo-metodychnoi konferentsii»* (Vol. 2, pp. 414–415). KNEU. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються дебати як педагогічна технологія та психологічні аспекти їх упровадження в освітній процес закладів вищої освіти. Визначено місце дебатів у системі педагогічних технологій: обґрунтовано, що вони відповідають усім ключовим ознакам педагогічної технології – наявності системного набору форм, методів і прийомів навчання, а також прогнозованості результатів. Окреслено широкий спектр навичок, які формуються завдяки дебатіванню: подолання страху публічного виступу, самоорганізація, командна робота, критичне мислення, вміння аргументувати й аналізувати інформацію.

Особливу увагу приділено значенню дебатів у підготовці майбутніх журналістів, для яких ці навички є основою професійної компетентності.

У дослідженні виокремлено ключові психологічні чинники ефективного впровадження дебатів: рівень мотивації здобувачів, їхня психологічна готовність до творчої діяльності, соціально-психологічний клімат у навчальному колективі та компетентність педагога-фасилітатора.

Наголошується на важливості партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу та застосування методу фасилітації. Сформульовано практичні рекомендації щодо психологічної підготовки учасників дебатів. Перспективи подальших досліджень полягають в емпіричному вивченні динаміки психологічних показників учасників дебатного клубу та порівняльному аналізі різних форматів дебатів.

Ключові слова: дебати, педагогічна технологія, психологічні чинники, мотивація, критичне мислення, журналістика, фасилітація.

Дата першого надходження статті до видання: 21.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)